

WAGNERIANA CATALANA Nº 48

TEMA 4: BAYREUTH, FAMÍLIA WAGNER, PROTECTORS

TÍTOL: HISTÒRIA DEL NOU BAYREUTH

AUTOR: *Josep M. Rota i Aleu*

El nou Bayreuth (1951-1969)

Capítol VII: 1959

1959

CAPÍTOL VII 1959, BALL DE DIRECTORS

La novetat del Festival de 1959 venia de la tarima del director: desapareixia André Cluytens i apareixien tres directors nous. Cluytens, després de quatre Festivals dirigint *Tannhäuser*, *Meistersinger*, *Lohengrin* i, fins i tot, *Parsifal*, no renovava; seguia, així, el mateix camí que els seus predecessors von Karajan, Krauss, Jochum i Keilberth, que, per motius diversos, havien deixat tots de dirigir al "Turó verd". Cluytens tornaria, però, al 1965, per dirigir, precisament, *Parsifal* i *Tannhäuser*. Restaven de l'any anterior el jove Wolfgang Sawallisch, que dirigiria a Bayreuth de 1958 a 1962, i el veterà Hans Knappertsbusch, l'autèntic director general dels Festivals des de 1951. Sawallisch continuava com a director del *Tristan*, que ja havia estrenat al 1957, i assumia l'estrena de la nova producció de *Der fliegende Holländer*. "Kna" es feia càrrec, com sempre, del *Parsifal*. Els nous directors eren Erich Leinsdorf, Lovro von Maticic, i Heinz Tietjen. El primer assumia les funcions de *Meistersinger* i els dos darrers es repartien *Lohengrin*. Curiosament, cap dels tres tindria continuïtat a Bayreuth; només Leinsdorf tornaria, al 1972, a dirigir *Tannhäuser*. El vienès Leinsdorf acabava de ser nomenat director general de la Met de Nova York, on hi dirigia des del 1937. Lovro von Maticic, croat de naixement, iugoslau de passaport i criat a Viena, estava actiu a l'Alemanya comunista com a director de les Staatsoper de Berlín i Dresden. Es diu que en una de les funcions de *Parsifal*, von Maticic va anar a l'encontre de Hans Knappertsbusch, que baixava al "fossar místic", i li va dir: -"Mestre, l'admiró!" Knappertsbusch, amb la seva bonhomia habitual, li va respondre: "Si em torna a dir Mestre, li poso la batuta pel c...!" El cas més curiós és el de Heinz Tietjen. El totpoderós intendent de Berlín havia estat una de les peces clau dels Festivals en l'època del Winifred Wagner. Des de 1933 fins a 1944, totes les produccions dels Festivals de Bayreuth van ser seves: *Der Ring des Nibelungen*, *Die Meistersinger von Nürnberg*, *Parsifal*, *Lohengrin*, *Tristan und Isolde* i *Der*

fliegende Holländer. Com a director d'orquestra va assumir *Meistersinger*, *Ring* i *Lohengrin*. Del seu magnífic *Lohengrin* de 1936 se'n conserva el testimoni fonogràfic, enregistrat per Teldec. Els seus col·laboradors habituals foren Alfred Roller i Emil Preetorius, però també Wieland Wagner, autor dels decorats de *Meistersinger* als Festivals de Guerra de 1943 i 1944. Tietjen, intendent de l'Òpera d'Hamburg de 1957 a 1959, li va encarregar a Wieland una producció de *Lohengrin*, cosa que li va permetre al nét de Wagner fer-ne una "preestrena" abans del Festival de 1958. El que no esperava Wieland era la torna: Tietjen, a canvi, es va autoconvidar a dirigir-ne dues funcions a Bayreuth. Wieland, que no el podia veure, se la va haver d'empassar.

Erich Leinsdorf

Lovro von Matačić

Heinz Tietjen

Pel que fa a les produccions, la principal novetat consistia en la desaparició del *Ring* i la nova producció de *Der fliegende Holländer*. Després de vuit Festivals, desapareixia la producció del *Ring* de Wieland, controvertit en la posada en escena. D'aquell 1951 només en quedava, doncs, *Parsifal*. El *Holländer* venia encarregat a la jove promesa Sawallisch; el repartiment comptava amb veterans, habituals i novetats. Les novetats eren Res Fischer com a Mary i Georg Paskuda com a Steuermann. L'experimentada contralt (Berlín, 1896) només cantaria a Bayreuth tres anys, fins al 1961, en el paper de Mary. A l'inrevés, el jove tenor debutava per quedar-s'hi fins al 1971, assumint papers secundaris durant la dècada dels seixanta (Steuermann, Gralstritter, Vogelgesang, Seemann, Froh, Knappe, Heinrich der Schreiber i Moser) fins encarnar el paper de Mime al *Ring* de 1970 i 1971. Fritz Uhl, en papers secundaris des de 1957, assumia ara un tenor principal, Erik. George London (quatre funcions) i Otto Wiener (tres funcions) encarnaven Der Holländer. Leonie Rysanek fou Senta en les cinc primeres funcions; en les dues darreres ho fou Astrid Varnay. Tancava el repartiment Josef Greindl en un paper, el de Daland, que semblava escrit a la seva mida.

Josef Greindl, Daland Leonie Rysanek, Senta, Fritz Uhl, Erik George London, Holländer

El *Tristan* es mantenia amb poques novetats: en la clau de fa, Hines era Marke i Andersson, Kurwenal; l'habitualment "pluriempleat" Windgassen, deslliurat aquell any de Siegfrieds, Parsifals i Walthers, es va poder concentrar en el paper de Tristan, i no en totes les funcions; en la darrera, la del 20 d'agost, Hans Beirer el va substituir en el paper titular. Al *Parsifal* tampoc hi havia gaires novetats: Martha Mödl va ser Kundry en la funció del 7 d'agost; Josef Greindl va cantar tres Titurel i un Gurnemanz i Theo Adam va cantar els altres dos Titurel. En la resta de funcions, Regine Crespin i Jerome Hines van ser Kundry i Gurnemanz, respectivament, com a l'any anterior.

Res Fischer, Senta

Otto Wiener, Holländer

Georg Paskuda, Steuermann

El *Lohengrin*, que era la novetat de l'any anterior, un dels èxits indiscutibles de Wieland, experimentava, curiosament, canvis significatius en el repartiment. Desapareixia Kieth Engen com a Rei Heinrich, substituït pel jove veterà Theo Adam, que cantaria tres funcions, i per la jove promesa Franz Crass, que cantaria les altres quatre. Jove veterà, perquè Theo Adam, nascut a Dresden al

1926, portava cantant a Bayreuth des de l'any 1952, on hi va debutar amb només 25 anys. Adam ja havia cantat el paper de Heinrich der Vogler al *Lohengrin* de 1954, en la funció del 4 d'agost; (les altres funcions van ser per a Ludwig Weber, excepte la de l'estrena, el 23 de juliol, que va correspondre a Josef Greindl). Franz Crass debutava en el paper de Rei Heinrich, tot i que podem parlar del seu segon o, fins i tot, tercer debut a Bayreuth. Franz Crass va entrar al Cor dels Festivals, a les ordres de Wilhelm Pitz, al 1954, l'any del seu debut com a cantant professional (el Rei d'*Aida*, a Krefeld) i en va ser membre de 1954 a 1956. Però és que aquell mateix 1954 també va debutar com a solista a Bayreuth; precisament, en aquella funció del 4 d'agost, en el paper de 4t Noble, en substitució de Theo Adam, que deixava el paper del brabantí per esdevenir el Rei Ocellaire. Crass cantaria de manera gairebé ininterrompuda a Bayreuth fins a l'any 1973, sent, a més del Rei Enric, Holandès, Biterolf, Fasolt, Gurnemanz i Marke.

Theo Adam, Heinrich der Vogler, Astrid Varnay, Ortrud, Franz Crass, Heinrich der Vogler

Els *Meistersinger* experimentaven dues baixes, la de Hans Hotter com a Pogner i la de Josef Traxel com a Stolzing. El tenor havia estat un fix en les parts secundàries des de 1954 (Froh, Galsritter, Vogelweide, Steuermann, Vogelgesang, Seemann) i va arribar a encarnar dos tenors principals, Erik i Stolzing. Traxel seguiria la seva carrera internacional lluny de Bayreuth; Hotter, en canvi, es prendria un any de descans per reprendre la seva participació al Festival de 1960. El seu substitut com a Pogner tornava a ser Josef Greindl, que ja havia cantat el paper del mestre orfebre als Festivals de 1943, 1944, 1956 i 1957. El successor de Traxel com a Walther von Stolzing va ser el tenor renà Rudolf Schock, recordat avui en dia tant pels seus èxits en els millors festivals i teatres d'òpera com per la seva popularitat en la televisió i el cinema, amb pel·lícules com ara *Die Stimme der Sehnsucht*, *Der fröhliche Wanderer* i *Schön ist die Welt*. El seu pas per Bayreuth es va reduir, lamentablement, a aquell any de 1959.

Altres debuts de l'any 1959 van ser el de les cantants Ruth-Margaret Pütz i Rita Bartos. El pas de Ruth-Margaret Pütz va ser ben fugaç; la soprano coloratura, d'àmplia carrera internacional i discogràfica, només va cantar a Bayreuth una de les Zauber mädchen de Parsifal als Festivals de 1959 i 1960, quan també va cantar el Waldvogel en la nova producció del *Ring*. Companya seva en el jardí de Klingsor, va debutar també la vienesa Rita Bartos, que va actuar com a Zauber mädchen fins al Festival de 1967, amb l'única excepció de l'any 1960. Rita Bartos estava casada amb el baríton danès Frans Andersson, que havia debutat als Festivals de 1958 en el paper d'Alberich i al 1959 cantava Kurwenal, en la seva darrera aparició a Bayreuth.

Rudolf Schock, Stolzing, i Otto Wiener, Sachs

Gerhard Stolze, David

D'aquell Festival de 1959 es conserva enregistrament fonogràfic de totes les produccions. De la nova producció de *Der fliegende Holländer* va circular ràpidament l'edició en LP Melodram; Ferysa va ser la primera a importar-ne l'edició en CD. També Myto va comercialitzar el mateix enregistrament de la Bayerische Rundfunk, amb Leonie Rysanek i George London. El *Lohengrin* també va ser editat en LP per Melodram. Les edicions en CD van venir de la mà de Golden Melodram, primer, i Orfeo, després, amb Rita Gorr com a Ortrud. D'aquests *Meistersinger* curiosos, amb Leinsdorf i Schock, després de l'edició Melodram en LP en va venir una edició en CD a càrrec de Myto. Del *Parsifal* n'ha aparegut una edició Walhall amb Martha Mödl de Kundry, Jerome Himes de Gurnemanz i Josef Greindl de Titurel.

Der fliegende Holländer, Acte I

Der fliegende Holländer, Acte II

DER FLIEGENDE HOLLÄNDER 7 funcions

Musikalische Leitung Wolfgang Sawallisch

Regie Wieland Wagner

Bühnenbild Wieland Wagner

Kostüme Kurt Palm

Chorleitung Wilhelm Pitz

Daland Josef Greindl

Senta Leonie Rysanek

Astrid Varnay

Erik Fritz Uhl

Mary Res Fischer

Der Steuermann Georg Paskuda

Der Holländer George London

Otto Wiener

DIE MEISTERSINGER VON NÜRNBERG

5 funcions

Musikalische Leitung Erich Leinsdorf

Regie Wieland Wagner

Bühnenbild Wieland Wagner

Kostüme Kurt Palm

Chorleitung Wilhelm Pitz

Choreografie

Gertrud Wagner

Hans Sachs

Otto Wiener

Veit Pogner

Josef Greindl

Kunz Vogelgesang

Georg Paskuda

Konrad Nachtigal

Egmont Koch

Sixtus Beckmesser

Karl Schmitt-Walter

Toni Blankenheim

Fritz Kothner

Eberhard Waechter

Balthasar Zornr

Heinz-G. Zimmermann

Ulrich Eisslinger

Harald Neukirch

Augustin Moser

Hermann Winkler

Hermann Ortel

Hans Habietinek

Hans Schwarz

Hans Günter Nöcker

Hans Foltz

Eugen Fuchs

Walther von Stolzing

Rudolf Schock

David

Gerhard Stolze

Eva

Elisabeth Grümmer

Magdalene

Elisabeth Schärtel

Ein Nachtwächter

Donald Bell

PARSIFAL 5 funcions

Musikalische Leitung Hans Knappertsbusch

Regie	Wieland Wagner		Heinz Tietjen
Bühnenbild	Wieland Wagner	Regie	Wieland Wagner
Choreografie	Gertrud Wagner	Bühnenbild	Wieland Wagner
Chorleitung	Wilhelm Pitz	Kostüme	Kurt Palm
		Chorleitung	Wilhelm Pitz
Amfortas	Eberhard Waechter		
Titurel	Josef Greindl	Heinrich der Vogler	Theo Adam
	Theo Adam		Franz Crass
Gurnemanz	Jerome Hines	Lohengrin	Sándor Kónya
	Josef Greindl	Elsa von Brabant	Elisabeth Grümmer
Parsifal	Hans Beirer	Friedrich von Telramund	Ernest Blanc
Klingsor	Toni Blankenheim	Ortrud	Rita Gorr
Kundry	Régine Crespin		Astrid Varnay
	Martha Mödl	Der Heerrufer	Eberhard Waechter
1. Gralstritter	Georg Paskuda	1. Edler	Harald Neukirch
2. Gralstritter	Donald Bell	2. Edler	Herold Kraus
1. Knappe	Claudia Hellmann	3. Edler	Donald Bell
2. Knappe	Ursula Boese	4. Edler	Hans Günter Nöcker
3. Knappe	Harald Neukirch	1. Edelknabe	Anne-Marie Ludwig
4. Knappe	Herold Kraus	2. Edelknabe	Elisabeth Witzmann
Zauberermädchen	Ruth-Margret Pütz	3. Edelknabe	Hildegard Schünemann
Zauberermädchen	Rita Bartos	4. Edelknabe	Claudia Hellmann
Zauberermädchen	Gisela Schröter		
Zauberermädchen	Dorothea Siebert	TRISTAN UND ISOLDE	
Zauberermädchen	Elisabeth Witzmann	Musikalische Leitung	Wolfgang Sawallisch
Zauberermädchen	Claudia Hellmann	Regie	Wolfgang Wagner
Altsolo	Ursula Boese	Bühnenbild	Wolfgang Wagner
		Kostüme	Kurt Palm
		Chorleitung	Wilhelm Pitz
LOHENGRIN 7 funcions			
Musikalische Leitung	Lovro von Matacic	Tristan	Wolfgang Windgassen

	Hans Beirer
Marke	Jerome Hines
Isolde	Birgit Nilsson
Kurwenal	Frans Andersson
Melot	Fritz Uhl
	Hans Günter Nöcker
Brangäne	Grace Hoffman
Ein Hirt	Hermann Winkler
Ein Steuermann	Donald Bell
Junger Seemann	Georg Paskuda